

Rapport:

Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009.

Bestandsstørrelse og hekkesuksess.

Oppdragsgiver: Statens Naturoppsyn Kristiansand (SNO)

Gjennomført av: Norsk Ornitologisk Forening, avd. Vest-Agder (NOF-VA)

Utarbeidet for NOF-VA av: Knut S. Olsen

Rapport dato: 13.11.2009

Bilde på forsiden: Tjeld på Rundholmen i Farsund 10. mai 2009. Legg for øvrig merke til at underskiltet har feil dato for ilandstigningsforbudets opphør. Skiltet ble byttet ut med rett type senere, men NOF-VA håper mener at slike underskilt snart bør bli en realitet i Vest-Agders sjøfuglreservater.

Foto: Knut S Olsen

Innhold

1 Sammenheng.....	3
2 Bakgrunn	4
3 Metoder og gjennomføring.....	4
4 Artsvis gjennomgang.....	6
4.1 Knoppsvane	6
4.2 Grågås.....	6
4.3 Hvitkinngås	7
4.4 Gravand	7
4.5 Ærfugl.....	8
4.6 Siland.....	9
4.7 Havhest.....	9
4.8 Storskarv (mellomskarv)	10
4.9 Gråhegre	11
4.10 Tjeld	12
4.11 Sandlo.....	13
4.12 Tyvjo	13
4.13 Fiskemåke.....	14
4.14 Sildemåke	16
4.15 Gråmåke	19
4.16 Svartbak.....	22
4.17 Makrellterne	23
4.18 Rødnebbterne	25
4.19 Andre hekkende arter i sjøfuglreservatene.....	25
4.20 Andre sjøfuglarter i Vest-Agder 2009.....	25
4.20.1 Hettemåke.....	25
4.20.2 Teist.....	26
5 Videre fremdrift og tiltak som bør iverksettes	27
6 Referanser.....	31

1 Sammendrag

Denne rapporten oppsummerer resultatene fra den aktiviteten som NOF-VA har utført i Vest-Agders sjøfuglreservater i 2009. Hekkebestanden ble tallfestet i alle fylkets sjøfuglreservater bortsett fra på Herøya. Hekkesuksess (produksjon, i form av flygedyktige ungfugl) ble også undersøkt i alle reservatene bortsett fra på Småskjæran og Guleholmane.

Rapporten omhandler primært forholdene i selve sjøfuglreservatene. Mer enn halvparten av Vest-Agders totale sjøfuglbestand hekker imidlertid utenfor reservatene. Det presiseres derfor at trendene innenfor sjøfuglreservatene kan avvike fra det totale bildet. Særlig gjelder dette for arter som hekker i lite antall i reservatene. Noen arter hekker også kun utenfor reservatene. For at rapporten skal gi et best mulig totalbilde av sjøfuglresesongen 2009 er det for flere arter tatt med et avsnitt med generelle opplysninger om bestandsforhold og hekkesuksess for den aktuelle arten i Vest-Agder. Et eget kapittel (4.20) omhandler også sjøfuglarter som i 2009 kun hekket utenfor sjøfuglreservatene.

De fleste artene har fortsatt lave bestander sammenliknet med 20 år tilbake i tid, for de vanligste artene inneholder rapporten figurer over utviklingen i hekkebestanden de siste 20 årene. For de artene med størst tilbakegang er det dessverre ingen tegn til forbedring, snarere motsatt. Fiskemåken fortsetter sin kraftige nedgang i sjøfuglreservatene, hvor den nå står i fare for å forsvinne helt. Ferske data fra totaltelling utført i 2007-08¹ viser at bestanden av fiskemåke i Vest-Agder nå også går tilbake totalt sett, den økningen som har vært i urbane miljøer oppveier ikke lengre for den sterke nedgangen i skjærgården. Makrellterne og hettemåke er fortsatt fraværende i sjøfuglreservatene og truet i fylket som helhet. De regionalt kritisk truede hekkefuglene havhest, rødnebbterne, tyvjo og teist ble påvist hekkende også i 2009, men fortsatt helt på grensen av utryddelse fra regionen.

Unntakene fra denne labre situasjonen er artene gråmåke, som er i ferd med å komme opp på gamle høyder igjen, og svartbak som nå har en "all-time high" hekkebestand. Den forholdsvis nylig innvandrede mellomskarven går også godt i den ene kolonien som finnes, men bestandsøkningen her viser nå tegn på å stagnere. Grågåsa har også en historisk sett høy bestand.

Produksjonsmessig var imidlertid årets sesong, for flere arter, blant de aller beste de siste ti årene. Spesielt må nevnes sildemåken, som produserte nærmere 6.000 flygedyktige ungfugl i Vest-Agder i 2009, hvorav nesten 4.000 i sjøfuglreservatene. Det er sterke indikasjoner på at årsaken til dette var god næringstilgang i havet, spesielt sild av yngre årsklasser. De andre stormåkene og makrellterne hadde også gjennomgående god ungeproduksjon. Vi har ikke særlig god kontroll på hekkesuksessen til ærfugl, tjeld og fiskemåke, men det var indikasjoner på en mer variabel og til dels dårlig hekkesuksess hos disse artene.

¹ Foreløpig upubliserte data fra NOF-VA sin totaltelling av hekkende sjøfugl i Vest-Agder 2007-08.

Art	Hekkebestand 2008	Hekkebestand 2009	Produksjon 2008	Produksjon 2009
Grågås	33 ²	39	2,25 (n=24) ³	1,65 (n=23) ²
Ærfugl	587 ⁴	515 ³	0,51 (n=529) ⁵	0,39 (n=415) ⁴
Havhest	4	4	0,00 (n=4)	0,00 (n=4)
Storskarv	243	254	2,30 (n=243)	1,78 (n=254)
Tjeld	42 ⁶	36 ⁷	0,09 (n=11) ⁸	0,00 (n=11) ⁷
Tyvjo	1	1	1,00 (n=1)	1,00 (n=1)
Fiskemåke	68	67	0,19 (n=64)	0,09 (n=64)
Sildemåke	4799	4622 ⁹	0,40 (n=4748)	0,85 (n=4620)
Gråmåke	1391	1648	0,81 (n=1371)	0,74 (n=1642)
Svartbak	319 ¹⁰	370	0,96 (n=314)	1,15 (n=285)
Makrellterne	2	2	0,00 (n=2)	0,00 (n=2)
Rødnebbterne	1	2	0,00 (n=1)	0,00 (n=2)

Tabell 1: Hekkebestand og hekkesuksess (antall flygedyktige ungfugl per hekkende par) for noen av de typiske artene som hekker i sjøfuglreservatene i Vest-Agder.

2 Bakgrunn

På oppdrag fra fylkesmannen i Vest-Agder har NOF-VA siden 1996 hatt oppsyn med Vest-Agders sjøfuglreservater, eksklusiv de tre i Søgne kommune. Fra og med 2004 tok Statens Naturoppsyn over dette ansvaret. For å sikre kontinuitet og bedre kvaliteten på overvåkingen ble det da, etter samråd med Statens Naturoppsyn og miljøvern avdelingen hos Fylkesmannen i Vest-Agder, besluttet å vinkle NOF's innsats mer over på standardisert overvåking av bestandsnivåer og hekkesuksess. Fra og med 2005 inkluderte vi også reservatene i Søgne kommune i denne overvåkingen.

Vårt mål med oppdraget er å få opprettholde kontrollen over utviklingen til Vest-Agders sjøfuglbestander. Videre forsøker vi å avdekke årsakssammenhenger, samt å påpeke tiltak som kan bidra til at vi beholder livskraftige sjøfuglbestander og det biologiske mangfoldet langs kysten av Vest-Agder.

2009 var den femte sesongen med standardisert overvåking av bestandsstørrelser og hekkesuksess i Vest-Agders sjøfuglreservater.

3 Metoder og gjennomføring.

Gjennom overvåkingen tallfester vi hekkebestanden av alle sjøfuglarter i alle fylkets sjøfuglreservater. I tillegg forsøker vi å kvantifisere antall flygedyktige ungfugl, som et mål på hekkesuksess. Det er ikke noe mål å ha et visst antall besøk i hvert reservat, vårt hovedfokus er å gjennomføre oppgavene med så få besøk som mulig.

² Grågåsbestanden på Store Vengesholmen og Udvåre ble ikke tallfestet i 2008.

³ I produksjonstallet for grågås inngår også halvstore og store unger.

⁴ Ærfuglbestanden er ikke tallfestet i Kristiansand og Søgne, og i flere reservater i Mandal og Lindesnes.

⁵ Ærfuglens hekkesuksess er primært tallfestet langs Listastrendene, hvor de fleste er klekt på Rauna.

⁶ Tjeldbestanden på Store Vengesholmen og Udvåre ble ikke tallfestet i 2008.

⁷ Tjeldbestanden på Herøya ble ikke tallfestet i 2009.

⁸ Tjeldens hekkesuksess er kun tallfestet i fem reservater i 2008 og i sju reservater i 2009.

⁹ Sildemåkebestanden på Herøya ble ikke tallfestet i 2009.

¹⁰ Svartbakbestanden på Søndre Eggvær ble ikke tallfestet i 2008.

Rapport: Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009

De enkelte observatørene var i stor grad fristilt til å bruke de metodene som hver enkelt finner mest hensiktsmessig i det enkelte reservat, med det overordnede mål å forstyrre de hekkende sjøfuglene minst mulig. Dette medfører at mindre og oversiktlige reservater telles fra båt, mens vi i de fleste større og uoversiktlige reservatene må gå på land for å telle fugler eller reir. For at materialet skal kunne brukes i statistiske analyser er det angitt hvilken metode som er anvendt for hver art i hvert enkelt reservat.

Bestandstakseringen ble gjennomført i slutten av rugeperioden, fra slutten av mai til begynnelsen av juni. Registrering av hekkesuksess (ungfugl / store unger) ble avpasset etter hvilke arter som hekket i hvert enkelt reservat. Det vil fortrinnsvis si ultimo juni – primo juli for terner og fiskemåker, primo juli for gråmåke og svartbak, samt ultimo juli – primo august for sildemåke, havhest og storskarv.

Tre sjøfuglreservater ble fra og med 2008 sesongen tatt inn i det nasjonale SEAPOP prosjektet: Slettingen, Klovholmene og Rauna. En ikke vernet lokalitet, Storøy (Mandal), er også med i dette prosjektet. På disse SEAPOP lokalitetene har det også i 2009 foregått en utvidet overvåking av artene mellomskarv, gråmåke og sildemåke. I tillegg til bestandsutvikling og hekkesuksess så overvåker vi her blant annet fenologi, kullstørrelser, voksenoverlevelse og næringsvalg.

All ringmerking ble koordinert gjennom hovedansvarlig for de aktuelle reservatene for å minimere forstyrrelse. Ringmerkingen blir benyttet som et hjelpemiddel, blant annet til å fremskaffe data om hekkesuksess, rekruttering og voksenoverlevelse. Det ble stort sett brukt fargeringer slik at de merkede fuglene enkelt kan avleses på avstand med optikk. Alle ringmerkingstall er oppgitt i denne rapporten slik at oppsyns- og forvaltningsmyndighetene har oversikt over omfanget på denne aktiviteten i sjøfuglreservatene. Avlesninger av voksne hekkende måker med fargeringer ble også i år prioritert høyt i koloniene.

Det ble også vektlagt å notere avvik fra normalt hekkeforløp, forstyrrelser, predasjon, funn av døde fugler og andre faktorer som kan gi oss mer kunnskap om hva som skjer med våre sjøfugler.

Hovedansvarlige for overvåkingen var:

Eldar Wrånes (Kristiansand og Søgne kommuner)

Thomas Bentsen (Mandal og Lindesnes kommuner)

Knut S Olsen (Lyngdal, Farsund og Flekkefjord kommuner)

Følgende personer i registreringene:

Sverre Berhus, Svein Grundetjern, Runar Jåbekk, Morten Helberg, Anna Nilsson, Finn Jørgensen, Klaus Maløya Torland, Kåre Olsen, Marton Berntsen, Glenn Bjørnstad, Randi Bjørnstad, Markus Bjørnstad, Ole Jølle, Nils H Lorentzen, Tellef B Vestøl, Tor O Hansen, Tor A Olsen og Helge R Grastveit.

I tillegg har følgende personer bidratt med observasjoner som er brukt i denne rapporten:

Holger Reiswaag, Øyvind Nyvold-Larsen, Håkon Borgenvik, Peder J Pedersen, Terje Gustavsen og Øyvind Fjeldsgård.

Samtlige sjøfuglreservater i Vest-Agder ble besøkt i løpet av hekkesesongen. Antall besøk i / ved det enkelte reservat er angitt i *tabell 2*.

Rapport: Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009

Reservat nr	Reservat navn	Kommune	Antall besøk
0057	Brattholmene	Kristiansand	2
0058	Revsund	Kristiansand	2
0059	Gåseholmen og Slettholmen	Kristiansand	2
0060	Terneholmen og Grønningen	Kristiansand	3
0061	Oksø	Kristiansand	2
0062	Skjede	Kristiansand	2
0063	Store Lyngholmen	Søgne	2
0064	Herøya	Søgne	1
0065	Songvaar, Hellersøya og Kubbøya	Søgne	2
0066	Valløy	Mandal	4
0067	Søndre Eggvær	Mandal	2
0068	Kjellingen (inkl. Storskjær og Nordreskjær)	Mandal	4
0069	Skjøringen	Mandal	3
0070	Store Vengesholmen	Mandal	3
0071	Slettingen	Mandal	11
0072	Skotholmen	Mandal	1
4737	Bjørnen	Mandal	1
0073	Klovholmene	Mandal	8
0074	Kjorten	Mandal	2
0075	Hummerholmen	Lindesnes	2
0076	Olavskjæran	Lindesnes	2
0077	Udvåre	Lindesnes	3
0078	Agneskjæret	Lindesnes	2
0079	Småskjæran	Lindesnes	1
0080	Guleholmane	Lindesnes	1
0081	Markøy	Lyngdal	11
4736	Jakobs-, Lille- og Rundholmen	Farsund	14
4735	Skydskjær	Farsund	10
0082	Terneholmen	Farsund	6
0083	Rauna	Farsund	17
0084	Rødholmane	Flekkefjord	3
0085	Øvre og Nedre Svinholmen	Flekkefjord	3

Tabell 2: Antall besøk i Vest-Agders sjøfuglreservater i 2009 i.f.m. overvåkningsprosjektet. Flertallet av besøkene gjelder observering fra båt uten å gå på land i reservatene.

4 Artsvis gjennomgang

4.1 Knoppsvane

Knoppsvanen hekket i 2009 kun i et sjøfuglreservat, som vanlig var dette på Terneholmen, Farsund. I år ble dette reiret robbet / predert før klekking. Sjøfuglreservatene er av svært liten betydning for denne arten som etablerte seg som hekkefugl i Vest-Agder så sent som 1983. Bestanden har siden vært i vekst og arten er nå vidt utbredt langs hele kysten fra Lista til Randesund. Vi vet ikke om bestanden har stabilisert seg eller om den fortsatt øker.

4.2 Grågås

Det ble registrert 39 hekkende par av grågås i sjøfuglreservatene i 2008. Dekningsgraden var god, men siden arten hekker svært tidlig og er svært sky i hekketiden så kan vi nok ha gått glipp av noen par med mislykket hekking og kanskje enkelte kull. Den virkelige bestanden av grågås i sjøfuglreservatene i Vest-Agder var nok derfor i over 40 par denne sesongen.

Nr	Reservat	Kommune	Hekke- bestand (par)	Metode	Hekke- suksess (ungfugl)	Metode	Kommentar
0057	Brattholmene	Kristiansand	1	reir	ukjent		
0061	Oksø	Kristiansand	4	par	ukjent		1p m/unger obs.
0063	Store Lyngholmen	Søgne	1	par	ukjent		Kun sporfunn (mange)
0065	Songvaar, Hellersøya og Kubbøya	Søgne	4	kull	ukjent		
0066	Valløy	Mandal	1	kull	1	min	
0067	Søndre Eggvær	Mandal	1	par	ukjent		
0068	Kjellingen (inkl. Storskjær og Nordreskjær)	Mandal	3	kull	5	min	3p m/5+ pull
0070	Store Vengelsholmen	Mandal	9	par	24	telling	6p m/24 halvstore pull
0076	Olavskjæran	Lindesnes	2	kull	5	telling	2p m/5 st. pull
0077	Udvåre	Lindesnes	3	par	ukjent		
0078	Agneskjæret	Lindesnes	2	kull	ukjent		
0083	Rauna	Farsund	8	reir/kull	3	min	Kun 1 av 5 kull vokste opp
	Sum		39		38		

Tabell 3: Hekkinger av grågås i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009.

Produksjonen er kjent hos 23 par og disse hadde gjennomsnittlig kun 1,65 unger hver. På grunn av den sky atferden til grågåsa, og tidlig hekking i forhold til de andre artene som vi overvåker, så er det vanskelig å tallfeste produksjon i form av flygedyktige ungfugl. Vi bruker derfor observasjoner av ungekull på vannet som et mål på hekkesuksess, selv om disse ofte er langt fra ferdig utvokst når de blir registrert. I år var det spesielt stort ungetap på Rauna, hvor bare et av fem ungekull som kom på vannet vokste opp til flygedyktig alder.

Grågåsa er en meget sky fugl i hekketiden og avhengig av holmer og øyer med minimal ferdsel. Nesten halvparten av bestanden hekker derfor i sjøfuglreservatene og nyter godt av ferdselsrestriksjonene i disse. Alt tyder på at grågåsa klarer seg bra i Vest-Agder.

4.3 Hvitkinngås

Denne arten ble også i år funnet på Rauna. Her ble det observert et engstelig par i tidsrommet 12. mai til 5. juni. Sterkere indikasjoner på hekking ble ikke observert, og senere i sesongen ble det ikke sett hvitkinngås. Det ble ikke observert hvitkinngjess på andre potensielle hekkeplasser i 2009.

Hvitkinngåsa er en art som er under innvandring langs Skagerrakkysten, og det meste tyder på at det er ville fugler som sprer seg fra de naturlige hekkeområdene i Sverige og Danmark. Det er viktig at en i forvaltningssammenheng er klar over at de hvitkinngjessene som hekker langs sørlandskysten er ville fugler, som har hatt en spontan og naturlig spredning.

4.4 Gravand

Gravandhekking ble konstatert på Valløy, hvor et par med små unger ble observert så seint som 2. juli. Også på Slettingen ble det observert hann av gravand. På Rauna ble det observert opptil seks hanner og en hunn, men bare en av hannene var stasjonær og det ble ikke registrert reir eller ungekull her. Sjøfuglreservatene har aldri vært spesielt viktige for gravanda, da denne arten liker seg best i grunne og lune kiler og bukter.

Arten er nå nesten forsvunnet fra størstedelen av Vest-Agders kyst og det er bare langs Listastrendene at arten fremdeles er jevnt utbredt i brukbart antall. I 2009 var det 58 par og i

tillegg 14 hanner her i månedsskiftet april-mai. Produksjonen var forholdsvis god: Minst 12 kull med til sammen minst 89 unger kom på vannet og minst 57 av disse ungene vokste opp til flygedyktig alder. Positivt denne sesongen var at det også ble konstatert hekking i Søylekilen (Mandal) og i Store Leirkilen (Søgne), hvor kull med henholdsvis sju og åtte unger ble observert. I Søylekilen vokste seks av ungene opp, mens endelig hekkesuksess ikke er rapportert inn fra Store Leirkilen.

*Gravandkull fra Valløy 2. juli (til venstre) og Store Leirkilen 2. juni (til høyre).
Foto: Morten Helberg og Odd Kindberg.*

4.5 Ærfugl

Ærfuglbestanden er vanskelig å overvåke da de rugende fuglene ikke kan sees på avstand og trykker hardt, slik at en må gå over nesten hver eneste kvadratmeter av en holme for å få med seg alle reirene. Dette er kapasitetsmessig urealistisk og også lite hensiktsmessig å gjøre i de fleste reservater. Den standardiserte metoden å tallfeste ærfuglbestanden på er derfor å telle antall voksne hanner som er til stede tidlig i hekkesesongen. Tellingene av hanner må utføres tidlig (månedsskiftet april-mai), og siden hannene stort sett ligger på sjøen vanskelig å si hvilken holme som hunnene hekker på. Vi har ikke hatt kapasitet til å gjennomføre slike registreringer årlig.

I forbindelse med de øvrige registreringene i sjøfuglreservatene, så har vi samlet inn de registreringene av ærfuglreir som er gjort i 2009. Av de lokalitetene som er listet opp under så vil vi påpeke at det på Udvåre kun ble gjort helt tilfeldige funn av reir, mens bare de to minste av de tre holmene som utgjør Kjellingen sjøfuglreservat ble undersøkt så grundig at en kan regne med at alle reir ble funnet. De øvrige tallene som er listet opp under skal gi et korrekt bilde av bestandens størrelse på den aktuelle lokaliteten.

I 2009 ble det registrert 448 reir i sjøfuglreservatene i Vest-Agder. Det virkelige antallet hekkende ærfugl i sjøfuglreservatene ligger sannsynligvis mye høyere. Det er hevet over en hver tvil at sjøfuglreservatene med sine ferdselsrestriksjoner er svært viktige både som reirplass og som oppvekstområde for unger av ærfugl.

Nr	Reservat	Kommune	Hekke- bestand (par)	Metode	Hekke- suksess (ungfugl)	Metode	Kommentar
0062	Skjede	Kristiansand	2	reir	ukjent		
0068	Kjellingen (inkl. Storskjær og Nordreskjær)	Mandal	2	reir	ukjent		
0071	Slettingen	Mandal	8	reir	ukjent		
0077	Udvåre	Lindesnes	2	reir	ukjent		
0078	Agneskjæret	Lindesnes	10	reir	ukjent		
0079	Småskjæran	Lindesnes	3	reir	ukjent		
0080	Guleholmane	Lindesnes	15	reir	ukjent		
4735	Skydskjær	Farsund	1	reir	ukjent		
0083	Rauna	Farsund	401	reir	163	telling	
0084	Rødholmane	Flekkefjord	4	reir	ukjent		
	Sum		515		163		

Tabell 4: Hekkinger av ærfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009. Kun lokaliteter med konkrete reirfunn er tatt med. Ærfuglen hekker også i de fleste av de andre sjøfuglreservatene, men i disse ble ikke bestanden tallfestet denne sesongen.

Årets registrerte hekkebestand ligger i samme størrelsesorden som de tre foregående årene, men dekningsgraden har vært variabel så tallene må ikke tillegges mye vekt. Det er ikke gjennomført totaltelling av ærfugl i Vest-Agder siden 1989 og vi har derfor ikke grunnlag for å si hvor stor Vest-Agders bestand er nå.

Det er også svært vanskelig å knytte ungekullene til en spesiell lokalitet. Etter klekking trekker de nemlig ofte bort fra holmen de er klekket ut på, og som regel slår de seg sammen med andre kull. Hekkesuksessen til ærfugl ble derfor kun fulgt opp langs Listastrendene, hvor det store flertallet av ungene er klekket ut på Rauna. 2009 sesongen var dårlig med sein klekking og bare 309 unger ble registrert på sjøen langs Listastrendene. I slutten av juli var det kun 163 store unger / ungfugl som hadde overlevd. Dette er bare omkring halvparten av fjorårets resultat.

4.6 Siland

Sju "par" siland ble rapportert inn fra sjøfuglreservatene i 2009. Fire av tilfellene dreier seg om observasjon av par eller voksen hann ved reservatet. Videre ble det funnet tre reir, to på Jakobs-, Lille- og Rundholmen og et på Terneholmen.

Silanda er en vanskelig art å taksere da reirene ligger veldig godt skjult, og ungekullene trekker ofte raskt bort fra hekkeholmen. Den virkelige bestanden i sjøfuglreservatene er nok derfor noe større enn det som fremgår av våre tall. Sjøfuglreservatene har likevel kun en marginal del av den hekkende silandbestanden i Vest-Agder. Det er også vanskelig å si noe om artens hekkesuksess siden kullene som regel trekker bort fra hekkeholmen etter klekking. Det var kun ved Jakobsholmen at det ble observert ungekull i år, to hunner med tre og 11 unger.

4.7 Havhest

Havhesten hekker kun på Markøy. Også i 2009 var det dårlig med fugl i kolonien, kun fire par. Det ble heller ikke i år konstatert at fuglene gikk til hekking (la egg). Dette er et svært dårlig tegn, men ikke uventet siden bestanden er i kraftig tilbakegang og hekkesuksessen har vært null de siste årene

Etter at havhesten etablerte seg på Markøy i 1992 så vokste bestanden frem til 2003 (20 par). Siden har bestanden sunket jevnt. Hovedårsaken til den negative trenden er sannsynligvis mangel på føde, men det er også et stort predatortrykk på Markøy. Også i år ble det konstatert mink på her.

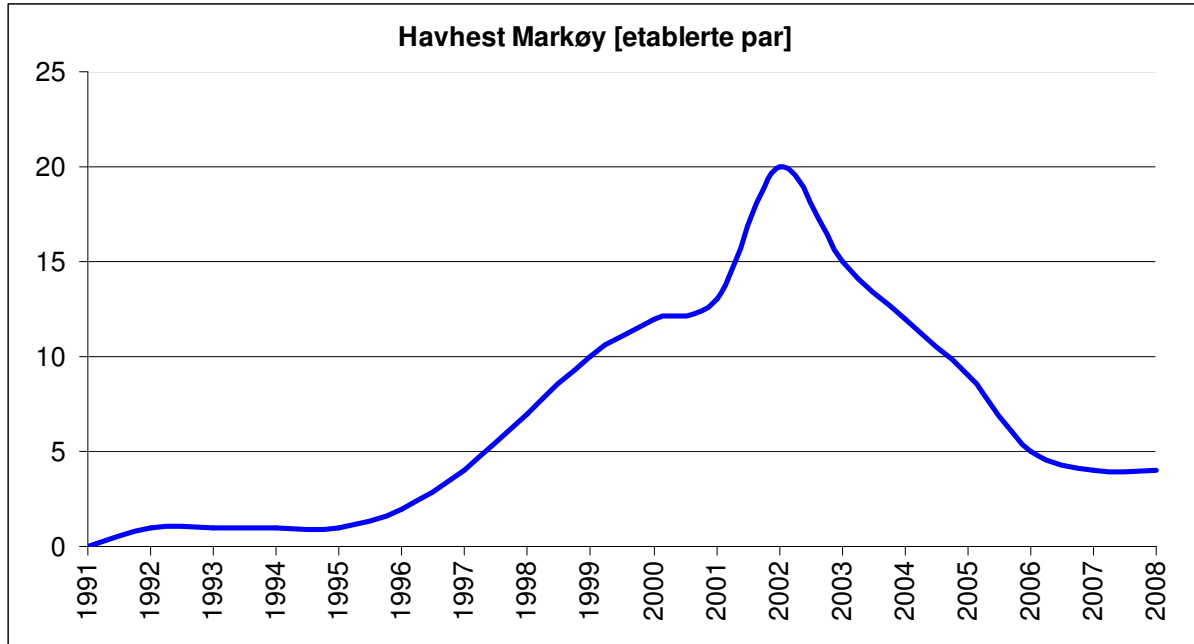

Fig. 1: Havhestbestandens utvikling på Markøy.

Havhesten viser ikke tegn til etablering på andre lokaliteter i Vest-Agder og med den utviklingen som skjer på Markøy så er det derfor stor fare for at havhesten kan forsvinne ut fra Vest-Agders hekkefuglfauna.

4.8 Storskarv (mellomskarv)

Storskarven av underarten *P.c.sinensis* (mellomskarv) hekker kun på Rauna. Etter etableringen her i 2003 så har bestanden vokst til 254 par (reir) i 2009. Dette var kun 11 par mer enn i 2008 og muligens er dette det første tegnet på stagnasjon i veksten. Tidligere har alle skarvereirene ligget samlet i en koloni på vestsiden av øya, i år ble det også etablert en ny liten koloni helt i sørøst.

Mellomskarven på Rauna har fra og med 2008 sesongen inngått i det nasjonale SEAPOP programmet, hvilket vil si at en rekke faktorer knyttet til arten blir målt: Bestandstørrelse, fenologi, kullstørrelse, næringsvalg, produksjon og voksenoverlevelse. Vi har startet opp med fargemerking av unger for at vi etter hvert skal bli i stand til å måle voksenoverlevelse. I denne forbindelse samlet vi også inn næringsprøver i form av pellets (gulpeboller) og ufordøyd oppgulp fra de behandlede ungene.

Mellomskarvkolonien på Rauna ble besøkt 29. mai og 65 unger av mellomskarv ble fargemerket. Vi brukte fem personer til dette; fire ringmerkere og en person som holdt oppsikt med forløpet. Tidspunktet var nokså ideelt og vi brukte 30 effektive minutter på merkingen. Enkelte unger hoppet ut av reirene i forbindelse med vår tilstedeværelse, men disse "løp" ikke særlig langt og ble værende innenfor kolonien. Det tok imidlertid lang tid fra vi gikk ut av kolonien til de voksne skarvene var på plass igjen, nesten fem minutter. Måkene i området landet etter et minutt, og hva alle gråmåkene og svartbakene bedrev tiden med i de neste fire minuttene kan en bare tippe på, vi var mest opptatt av å komme oss fortrest mulig vekk uten å

skremme av altfor mange ærfugl. Den 21. juli hadde mellomskarvene forlatt kolonien(e), men to seine kull (3+3 unger) satt igjen. Fem av disse ble da også merket, slik at det totale antall fargemerkeke unger av mellomskarv ble 70.

Storskarvproduksjonen på Rauna ble også i år beregnet ut fra opptellinger på bilder. Resultatet av denne tellingen var 453 ungfugl (1,78 ungfugl per par), en nedgang i forhold til fjoråret, men vi bedømmer likevel dette til å være en god produksjon.

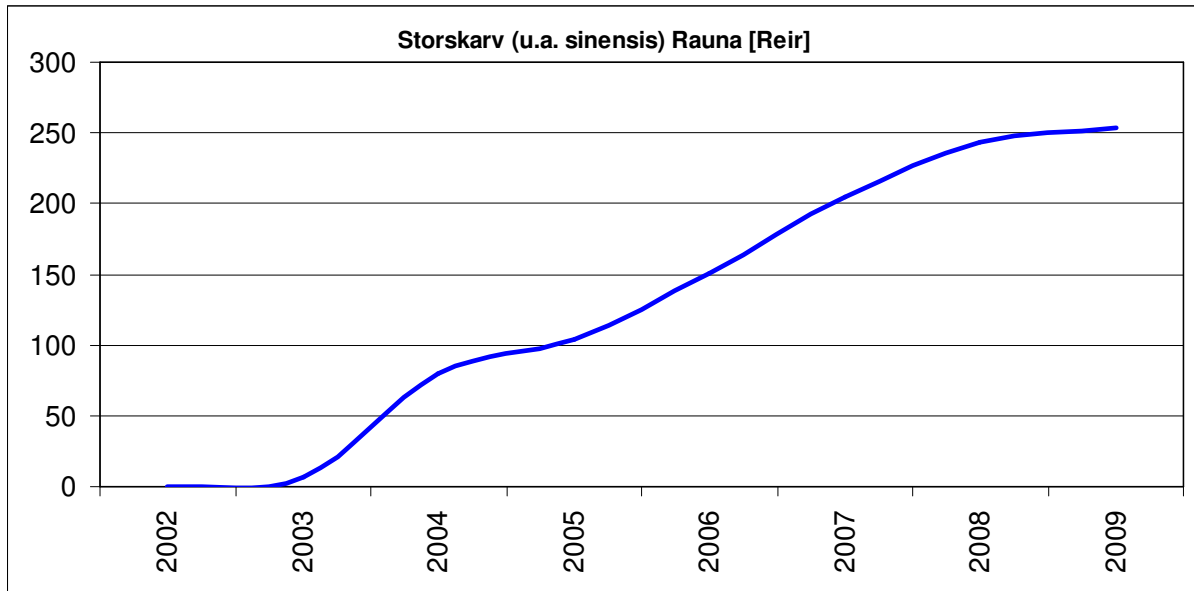

Fig. 2: Mellomskarvens bestandsutvikling på Rauna.

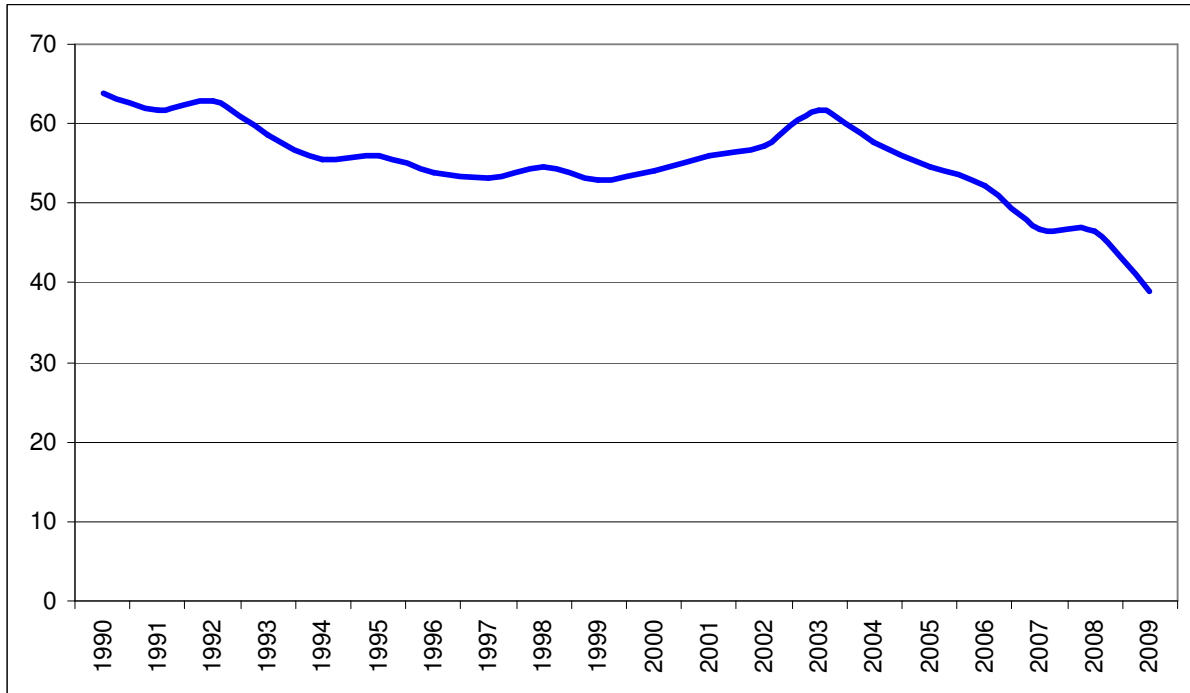
4.9 Gråhegre

I den faste kolonien på Brattholmen var det i år fem bebodde reir, innholdet i reirene ble imidlertid ikke sjekket. Den nye kolonien på Herøya, som ble funnet i 2008, ble ikke sjekket opp denne sesongen. Alt ligger til rette for at denne kolonien kan kunne vokse i årene fremover, men det er da viktig at en ikke hogger ned for mye skog på Herøya (jfr. planlagte skjøtselstiltak).

De øvrige gråhegrekoloniene i Vest-Agder finnes alle på lokaliteter som ikke er vernet. Det henvises til en kommende rapport som omhandler totaltellingen 2007-08 for ytterligere informasjon om denne arten.

4.10 Tjeld

36 par tjeld ble rapportert inn fra sjøfuglreservatene i 2009. Med unntak av Bjørnen og Kjorten så foreligger det tall fra alle reservatene hvor arten normalt hekker. Bestanden i sjøfuglreservatene viser synkende trend de siste seks årene. Mest merkbar er nedgangen på Rauna, hvor det hekket omkring 15 par på begynnelsen av 1990-tallet, mens det bare var fire par i 2009.

Figur 3: Tjeldbestanden i Vest-Agders sjøfuglreservater de siste 20 år. Enhet er antall stasjonære / revirhevdende par.

Hekkesuksessen ble dessverre kun fulgt opp i åtte reservater, med til sammen 11 par. Det ble ikke registrert flygedyktige ungfugler i disse. Dette indikerer at tjelden sliter med å få frem unger til flygedyktig alder i sjøfuglreservatene. Både den dårlige produksjonen og nedadgående bestandstrend må nok sees i sammenheng med at nesten alle sjøfuglreservatene nå er rene stormåkekolonier. Vår erfaring er at tjeld som hekker i kolonier av stormåker har betraktelig lavere produksjon enn par som hekker sammen med fiskemåker, hettemåker og terner. Den tidligere så gode bestanden langs Listastrendene har i de senere årene også gått merkbart tilbake, trolig på grunn av økt menneskelig ferdsel og økt predasjonstrykk.

Nr	Reservat	Kommune	Hekke- bestand (par)	Metode	Hekke- suksess (ungfugl)	Metode	Kommentar
0057	Brattholmene	Kristiansand	1	reir	0	telling	
0059	Gåseholmen og Slettholmen	Kristiansand	1	par	ukjent		
0060	Terneholmen og Grønningen	Kristiansand	2	reir	ukjent		
0061	Oksø	Kristiansand	2	individtelling	ukjent		
0063	Store Lyngholmen	Søgne	1	reir	ukjent		
0064	Herøya	Søgne	?		ukjent		
0065	Songvaar, Hellersøya og Kubbøya	Søgne	3	reir/varsl	ukjent		
0066	Valløy	Mandal	5	par	ukjent		
0070	Store Vengelsholmen	Mandal	4	par	ukjent		
0071	Slettingen	Mandal	2	par/reir	ukjent		
0073	Klovholmene	Mandal	1	reir	ukjent		
0075	Hummerholmen	Lindesnes	1	par	ukjent		
0077	Udvåre	Lindesnes	1	par	ukjent		
0078	Agneskjæret	Lindesnes	1	reir	ukjent		
0080	Guleholmane	Lindesnes	1	par	ukjent		
0081	Markøy	Lyngdal	1	reir	0	telling	
4736	Jakobs-, Lille- og Rundholmen	Farsund	2	reir	0	min	
0082	Terneholmen	Farsund	1	par	0	min	
0083	Rauna	Farsund	4	par	0	telling	1 pull ringmerket
0084	Rødholmane	Flekkefjord	1	reir	0	telling	
0085	Øvre og Nedre Svinholmen	Flekkefjord	1	individtelling	0	telling	
	Sum		36		0		

Tabell 5: Hekkinger av tjeld i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009.

4.11 Sandlo

Et par holdt seg på Rauna og hadde atferd som tydet på unger frem til 17. juli, men vi klarte ikke å konstatere om det virkelig kom ungfugl på vingene i år. Rauna er det eneste sjøfuglreservatet hvor sandloen har hekket. Produksjonen av ungfugl har gjennomgående vært lav her. Ellers finnes Vest-Agders sandlobestand primært på Lista, hvor det var til sammen 39 hekkende par i 2009. Utenom Lista har sandloen de senere år kun hekket på Gismerøya (Mandal) og Kjerkevågen (Lindesnes), på sistnevnte lokalitet var arten til stede også i 2009.

4.12 Tyvjo

Som vanlig så hekket tyvjoen på Songvaar, og også i år klarte dette paret å få en ungfugl på vingene. På Skjøringen var det også et par tyvjo som hevdet revir gjennom hele sesongen, men det ble ikke produsert ungfugl her i år. Området observasjonene ble gjort i ligger imidlertid utenfor den delen av Skjøringen som er vernet som sjøfuglreservat.

Tyvjo fra Skjøringen 28. juli 2009. Det er uvanlig at lysfasede fugler som denne forekommer på hekkeplassene i Vest-Agder. Foto: Morten Helberg.

Ellers så ble det registrert tyvjo på følgende tradisjonelle hekkeplasser i Mandal:

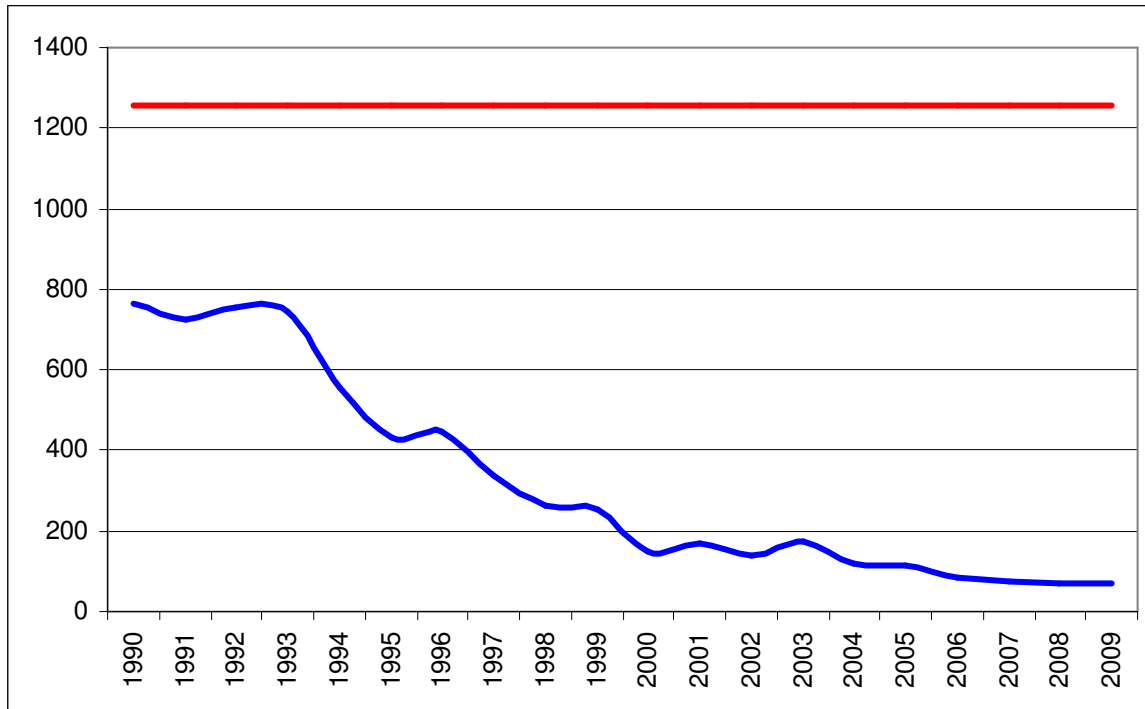
- Vestre Hærholmen: Et individ 1. juni og 28. juli. Ingen ungeproduksjon.
- Brattholmen, Udøy: Et individ 1. juni og et par 28. juli. Ingen ungeproduksjon.
- Ryvingen: Et individ 9. juni. Produksjon ikke sjekket.
- Hillebunga: Et individ 24. mai. Ingen ungeproduksjon.

Omstrefende fugler (mørkfasede) ble observert flere steder i den østre skjærgården i Mandal. Vi antar at dette er fugler tilhørende den lokale populasjonen, enten ikkehekkende individer eller fugler fra lokalitetene nevnt over.

Situasjonen for tyvjo i Vest-Agder er altså uforandret, med tilstedeværelse på kun seks lokaliteter og elendig hekkesuksess. Sannsynligheten for at arten kan forsvinne helt som hekkefugl i Vest-Agder i løpet av få år er derfor fremdeles stor.

4.13 Fiskemåke

Det er ingen bedring å spore for fiskemåkebestanden i sjøfuglreservatene. Kun 67 hekkende par ble registrert, nok en bunnrekord. Bestanden har vært fallende helt siden reservatene ble opprettet i 1980, og den er nå kun 5,4 prosent av Direktoratet for Naturforvaltning (DN) sin referanseverdi. Referanseverdien uttrykker summen av antall hekkende fiskemåke på de lokalitetene som var viktigst for arten ved opprettelsen av sjøfuglreservatene. Forvaltningsmyndighetene sitt mål er å opprettholde bestanden på dette nivået.

Figur 4: Fiskemåkebestanden i Vest-Agders sjøfuglreservater de siste 20 år. Enheten er antall hekkende par. Den røde streken viser DN's referanseverdi, et mål på hvor god tilstanden er for fiskemåken i Vest-Agders sjøfuglreservater.

Hekkesuksessen var også i 2009 svært dårlig. Kun seks flygedyktige ungfugl ble registrert, en produksjon på elendige 0,09 ungfugl / par.

Dersom denne utviklingen fortsetter så vil fiskemåken i løpet av få år forsvinne helt som hekkefugl i sjøfuglreservatene. En faktor som nok har vært medvirkende til denne utviklingen er at fiskemåkene har blitt fortrent av stormåker på mange lokaliteter. Imidlertid ser vi også at fiskemåken forsvinner fra andre lokaliteter i skjærgården, der det ikke hekker stormåker. På lokaliteter med kraftig nedgang i stormåkebestanden de siste ti årene så har heller ikke fiskemåken tatt tilbake de gamle koloniene. Årsakssammenhengen er derfor trolig mer kompleks. Det kan synes som om fiskemåken ikke lenger finner føde på tradisjonelt vis; ved å fange fisk selv. I stedet baserer arten sitt næringsgrunnlag på matavfall i urbane strøk, mark og insekter som den finner i jordbruksområder, samt forskjellige typer bær utover sommeren. Som en følge av dette så hekker fiskemåken nå helst nært tettbefolkede områder og jordbruksområder.

Utviklingen til totalbestanden i Vest-Agder er ikke fullt så dramatisk som i sjøfuglreservatene, men har like fullt vært nedadgående over lang tid. Fra en bestand på minst 2.600 par i 1976 ble bestanden redusert til ca. 1.800 par i 1993.¹¹ En ny totaltelling i 2002 kunne ikke påvise ytterligere bestandsnedgang og det fantes fortsatt omkring 1.800 par i fylket.¹² Upubliserte rådata fra totaltellingene av sjøfugl som ble utført 2007-08 viser imidlertid at Vest-Agders totalbestand nå har sunket til et nytt lavmål på omkring 1.500 par.

Fiskemåkebestanden overvåkes årlig i Mandal og Farsund kommuner. I Mandal kommune har fiskemåkebestanden variert en del fra år til år, men den langsiktige trenden har vist et rimelig stabilt antall hekkende par. I 2009 ble det registrert 211 hekkende par i denne kommunen. Hekkesuksessen ble undersøkt hos 179 av disse parene, og 103 ungfugl ble registrert. Dette

¹¹ K S Olsen 2001

¹² K S Olsen 2003

Rapport: Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009

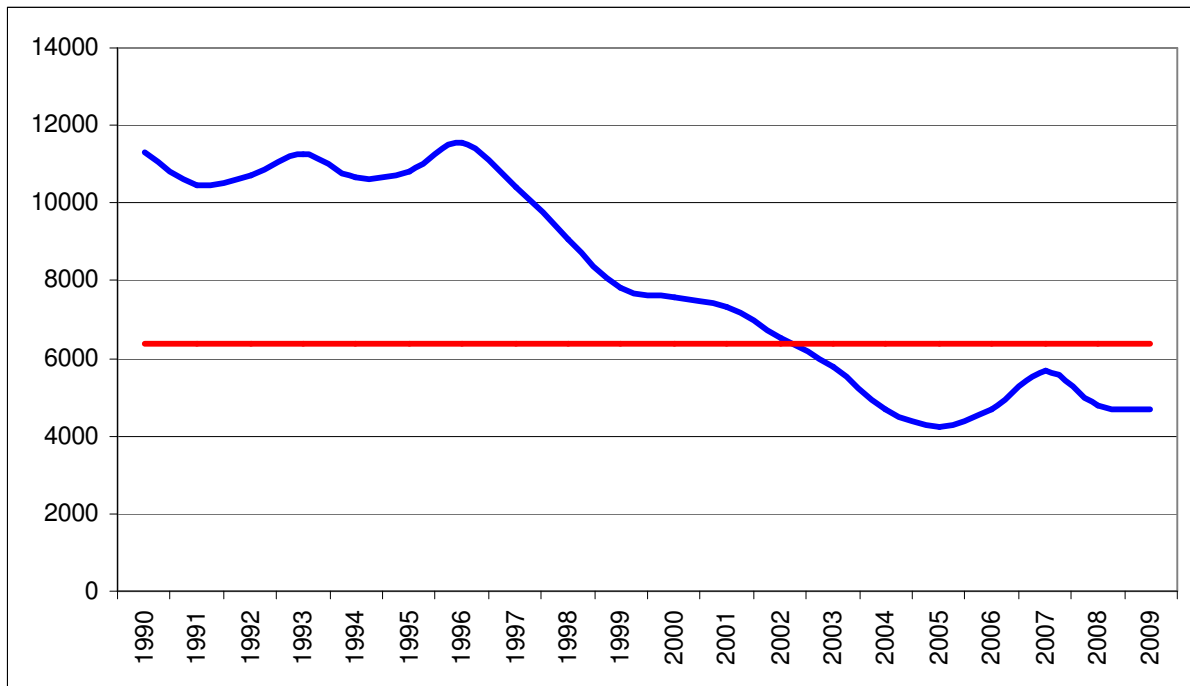
tilsvarende en middels produksjon på 0,58 ungfugl / par. I Farsund sliter fiskemåkene kraftig og en ny bunnrekord ble satt i 2009 med kun 146 hekkende par, hvorav omkring 2/3 hekker på fyllingene rundt Listahavnen. Elendig hekkesuksess var det også og bare 23 ungfugl ble registrert som flygedyktige i denne kommunen – 0,16 ungfugl per par.

Nr	Reservat	Kommune	Hekkebestand (par)	Metode	Hekkesuksess (ungfugl)	Metode	Kommentar
0058	Revsund	Kristiansand	5	reir	0	telling	
0059	Gåseholmen og Slettholmen	Kristiansand	1	individtelling	0	min	
0060	Terneholmen og Grønningen	Kristiansand	30	reir	5	telling	
0061	Oksø	Kristiansand	1	individtelling	0	min	
0063	Store Lyngholmen	Søgne	1	reir	0	telling	
0064	Herøya	Søgne	?		ukjent		
0065	Songvaar, Hellersøya og Kubboya	Søgne	6	reir	0	min	
0066	Valløy	Mandal	1	par	0	min	
0068	Kjellingen (inkl. Storskjær og Nordreskjær)	Mandal	1	reir	ukjent		
0070	Store Vengelsholmen	Mandal	1	par	ukjent		
0071	Slettingen	Mandal	1	par	0	telling	
0073	Klovholmene	Mandal	1	reir	0	telling	
0075	Hummerholmen	Lindesnes	2	par	0	min	
0078	Agneskjæret	Lindesnes	1	par	ukjent		
4736	Jakobs-, Lille- og Rundholmen	Farsund	4	reir	1	telling	
0082	Terneholmen	Farsund	1	reir	0	telling	
0083	Rauna	Farsund	9	reir	0	telling	
0084	Rødholmane	Flekkefjord	1	par	0	telling	
	Sum		67		6		

Tabell 6: Hekkinger av fiskemåke i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009.

4.14 Sildemåke

Den lille bestandsoppgangen i 2007 ser ut til å ha vært et blaff. Bestanden ser nå i det minste ut til å ha stabilisert seg, selv om antallet hekkende par ligger på et bunnivå i forhold de siste 30 årene. 4.622 hekkende par ble registrert i 2009, en liten nedgang på 4 % i forhold til fjoråret. Bestandsnivået er nå på 73 % av referanseverdien satt av DN. Denne referanseverdien skal gjenspeile et ønsket minimumsnivå på sildemåkebestanden i Vest-Agders sjøfuglreservater. Verdien tar utgangspunkt i bestanden i de viktigste sjøfuglreservatene da disse ble opprettet.

Figur 5: Sildemåkebestanden i Vest-Agders sjøfuglreservater de siste 20 år. Enheten er antall hekkende par. Den røde streken viser DN's referanseverdi, et mål på hvor god tilstanden er for sildemåken i Vest-Agders sjøfuglreservater.

Sildemåken ble i 2009 funnet hekkende i 26 av de totalt 32 sjøfuglreservatene. Hekkesuksess ble undersøkt hos 4.620 par og her ble det registrert 3.904 ungfugl på vingene. Dette gir en produksjon på 0,85 ungfugl / par. Dermed hadde vi den suverent beste hekkesesongen siden vi begynte med denne type registreringer i 2005, og trolig må en minst 15 år tilbake i tid for å finne tilsvarende god hekkesuksess over hele linja. Produksjonstall i sjøfuglreservatene de siste sesongene har vært: 0,40 (2008) - 0,49 (2007) - 0,63 (2006) - 0,25 (2005). Mattilgangen var i år tilsynelatende god i hele fylket, og trolig var det bra med sild av rett årsklasse i havet. I forbindelse med SEAPOP prosjektet ble det samlet inn 26 næringsprøver fra sildemåker, disse er enda ikke analysert.

Hekkesuksessen hos sildemåke ble i år fulgt opp også i de aller fleste koloniene som ikke er vernet, også her var det gjennomgående god produksjon. Våre beregninger viser at til sammen kom nærmere 6.000 ungfugl av sildemåke på vingene i Vest-Agder i år. Kondisjonen på disse var tilsynelatende svært god. Det er derfor større sjanse for at de overlever det første kritiske leveåret og at de etter 3-4 år kan komme inn som et verdifullt tilskudd til hekkebestanden.

Rapport: Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009

Nr	Reservat	Kommune	Hekkebestand (par)	Metode	Hekkesuksess (ungfugl)	Metode	Kommentar
0057	Brattholmene	Kristiansand	2	reir	0	telling	
0060	Terneholmen og Grønningen	Kristiansand	213	reir / individtelling	51	min	
0061	Okseø	Kristiansand	300	individtelling	70	min	
0062	Skjede	Kristiansand	4	individtelling	0	telling	
0063	Store Lyngholmen	Søgne	277	reir	186	telling	
0064	Herøya	Søgne	?		ukjent		
0065	Songvaar, Hellersøya og Kubbøya	Søgne	612	reir	550	telling	
0066	Valløy	Mandal	152	par	202	anslag	53 pull CR
0067	Søndre Eggvær	Mandal	10	par	0	telling	
0068	Kjellingen (inkl. Storskjær og Nordreskjær)	Mandal	30	reir	15	anslag	
0070	Store Vengelsholmen	Mandal	22	reir	25	anslag	4 pull CR
0071	Slettingen	Mandal	112	reir	145	telling	79 pull CR, 9 ad. fanget
4737	Bjørnen	Mandal	20	par	30	min	
0073	Klovholmene	Mandal	260	reir	250	telling	159 pull CR, 1 ad. fanget
0074	Kjorten	Mandal	10	par	5	anslag	1 pull CR
0075	Hummerholmen	Lindesnes	80	par	75	anslag	
0076	Olavskjæran	Lindesnes	4	reir	0	min	
0077	Udvåre	Lindesnes	35	reir	20	telling	
0078	Agneskjæret	Lindesnes	58	reir	50	anslag	
0080	Guleholmane	Lindesnes	2	reir	ukjent		
0081	Markøy	Lyngdal	8	reir	5	min	
4736	Jakobs-, Lille- og Rundholmen	Farsund	110	reir	145	telling	
0082	Terneholmen	Farsund	24	reir	10	min	
0083	Rauna	Farsund	2274	reir	2070	C&R	450 pull CR + 39 pull rm
0084	Rødholmane	Flekkefjord	2	reir	0	telling	
0085	Øvre og Nedre Svinholmen	Flekkefjord	1	reir	0	telling	
	Sum		4622		3904		

Tabell 7: Hekkinger av sildemåke i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009.

Det ble ringmerket 785 unger av sildemåke fordelt på sju reservater. Ti voksne sildemåker ble fanget og fargemerket på SEAPOP lokalitetene Slettingen og Klovholmene.

Sildemåken i sjøfuglreservatene på Slettingen, Klovholmene og Rauna har fra og med 2008 sesongen vært med i det nasjonale SEAPOP programmet. I tillegg er en ikke vernet lokalitet med i dette programmet: Storøy (Mandal). Dette medfører en grundig oppfølging av disse koloniene der en rekke faktorer skal måles årlig: Hekkebestand, hekketidspunkt, kullstørrelse, næringsvalg, produksjon og voksenoverlevelse.

Lokalitet	Populasjon 2009 [AON]	Pop. endring siste år	Årlig pop. endring siste 10 år	Kullstørrelse 2009	Estimert årlig overlevelse for voksne fugler	Produksjon 2009 [ungfugl / par]
Slettingen	112	-7,5 %	- 6,5 %	2,72	Samlet alle tre lokaliteter. 2006-09: 83 % 1999-09: 85 %	1,29
Storøy	560	-19 %	+ 14,1 %	2,63		0,89
Klovholmene	260	-6,8 %	+ 2,7 %	2,61		0,96
Rauna	2275	+1,1 %	- 5,1 %	2,71		0,91

Tabell 8: Nøkkeltall for sildemåkepopulasjoner i Vest-Agder som blir overvåket i.f.m. SEAPOP programmet.

Voksendødeligheten på hekkeplass var også i år spesielt høy på Rauna og synes å være stigende. Predasjon fra svartbak er den suverent viktigste dødsårsaken. Predasjonen på voksne sildemåker er størst i rugeperioden. Når sildemåkeungene har klekt ut er de trolig et lettere bytte enn voksne sildemåker.

Dødsårsak:	2007	2008	2009
Predert av svartbak	37	48	67
Predert av vandrefalk	0	0	5
Uten synlige skader	30	15	11
Usikker / rester	1	1	9
Andel av populasjon drept / funnet død på hekkeplassen	1,1 %	1,4 %	2,0 %

Tabell 9: Dødelighet hos voksne sildemåker på Rauna.

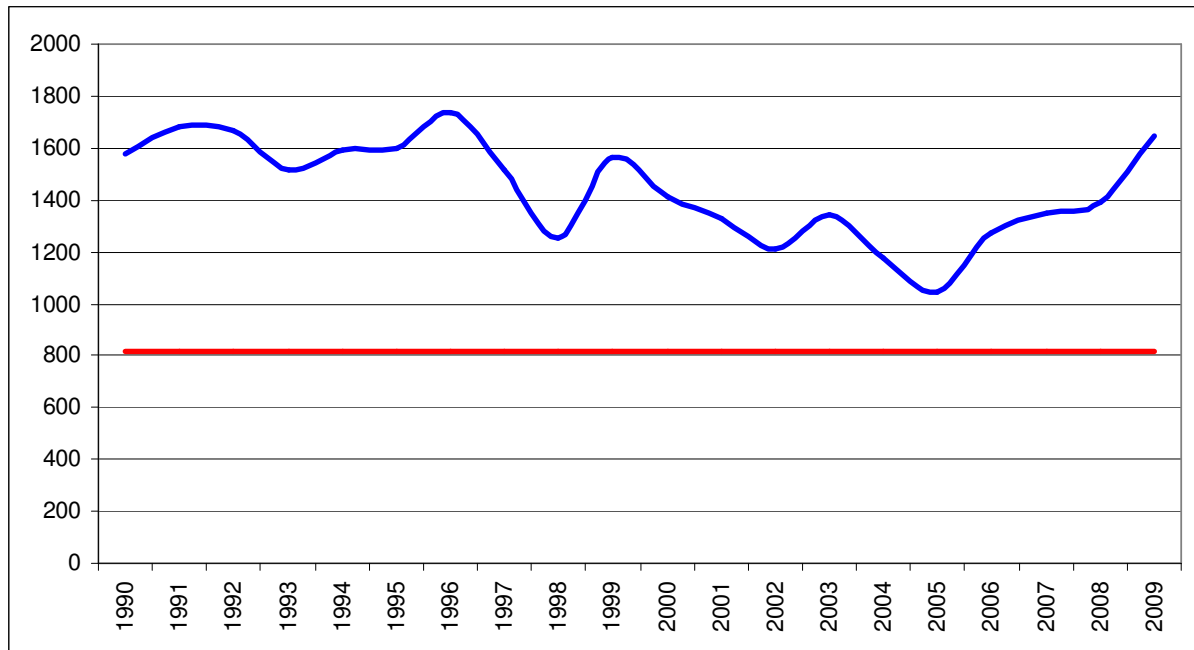

Det var fine antall flygedyktige sildemåkeungfugl på Rauna den 9. august 2009.

Foto: Knut S. Olsen

4.15 Gråmåke

Gråmåkens hekkebestand økte for fjerde året på rad og er nå igjen oppe på gamle høyder, etter ti års reduksjon frem mot bunnåret i 2005. I 2009 gikk 1.648 par til hekking i sjøfuglreservatene, en økning på hele 18 % i forhold til fjoråret. Bestanden er nå dobbelt så høy som DN`s referanseverdi. Gråmåken hekket i så mange som 25 av Vest-Agders 32 reservater.

Figur 6: Gråmåkebestanden i Vest-Agders sjøfuglreservater de siste 20 år. Enheten er antall hekkende par. Den røde streken viser DN's referanseverdi, et mål på hvor god tilstanden er for gråmåken i Vest-Agders sjøfuglreservater.

Hekkesuksessen i sjøfuglreservatene var også i 2009 god. 1.223 ungfugl ble registrert flygedyktige og dette tilsvarer en produksjon på 0,74 ungfugl per hekkende par. Produksjonen har ligget på mellom 0,71 og 0,97 de siste fire årene, altså en stabil god produksjon. I den tidligere største kolonien, på Markøy, sliter imidlertid gråmåken fremdeles med dårlig hekkesuksess. I forbindelse med SEAPOP prosjektet ble det samlet inn seks næringsprøver fra gråmåker, disse er enda ikke analysert.

Rapport: Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009

Nr	Reservat	Kommune	Hekke- bestand (par)	Metode	Hekke- suksess (ungfugl)	Metode	Kommentar
0057	Brattholmene	Kristiansand	2	reir	0	telling	
0060	Terneholmen og Grønningen	Kristiansand	36	reir	16	min	
0061	Oksø	Kristiansand	85	individtelling	37	min	
0062	Skjede	Kristiansand	3	reir	2	telling	
0063	Store Lyngholmen	Søgne	12	reir	15	telling	
0065	Songvaar, Hellersøya og Kubbøya	Søgne	16	reir	10	min	
0066	Valløy	Mandal	5	reir/par	7	anslag	
0067	Søndre Eggvær	Mandal	2	par	0	anslag	
0068	Kjellingen (inkl. Storskjær og Nordreskjær)	Mandal	85	reir	60	min	1 pull CR
0070	Store Vengesholmen	Mandal	46	reir	45	anslag	32 pull CR
0071	Slettingen	Mandal	120	reir	105	telling	54 pull CR, 9 ad. fanget
4737	Bjørnen	Mandal	50	par	100	min	
0073	Klovholmene	Mandal	57	reir	100	telling	67 pull CR, 3 ad. fanget
0074	Kjorten	Mandal	25	par	30	anslag	15 pull CR
0075	Hummerholmen	Lindesnes	50	par	100	anslag	
0076	Olavskjæran	Lindesnes	2	reir	0	min	
0077	Udvåre	Lindesnes	3	par	ukjent		
0078	Agneskjæret	Lindesnes	192	reir	200	anslag	
0080	Guleholmane	Lindesnes	3	reir	ukjent		
0081	Markøy	Lyngdal	159	reir	55	min	
4736	Jakobs-, Lille- og Rundholmen	Farsund	79	reir	118	telling	
0082	Terneholmen	Farsund	24	reir	13	telling	
0083	Rauna	Farsund	572	reir	210	C&R	23 pull CR
0084	Rødholmane	Flekkefjord	19	reir	0	telling	
0085	Øvre og Nedre Svinholmen	Flekkefjord	1	par	0	telling	
	Sum		1648		1223		

Tabell 10: Hekkinger av gråmåke i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009.

Det ble ringmerket 192 unger av gråmåke fordelt på 6 reservater. 12 voksne gråmåker ble fanget på reir på SEAPOP lokalitetene Slettingen og Klovholmene.

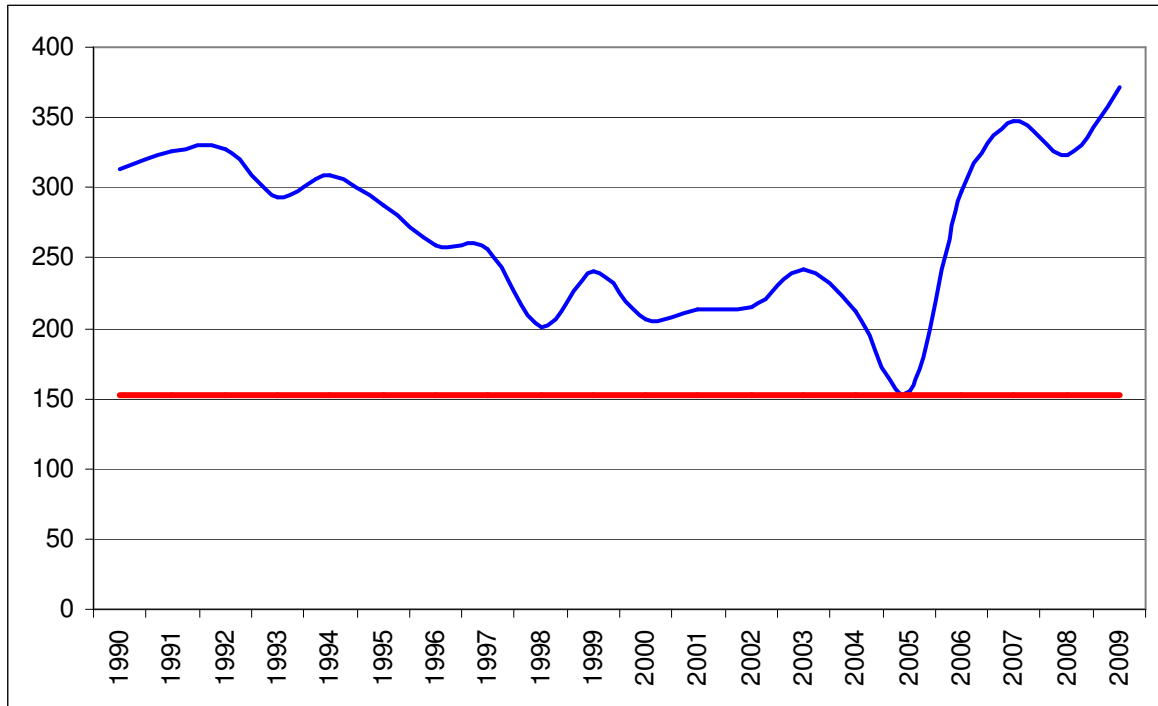
Gråmåken i sjøfuglreservatene på Slettingen, Klovholmene og Rauna har fra og med 2008 sesongen vært med i det nasjonale SEAPOP programmet. I tillegg er en ikke vernet lokalitet med i dette programmet; Storøy (Mandal). Dette medfører en grundig oppfølging av disse koloniene der en rekke faktorer skal måles årlig: Hekkebestand, hekketidspunkt, kullstørrelse, næringsvalg, produksjon og voksenoverlevelse.

Lokalitet	Populasjon [AON]	Pop. endring siste år	Årlig pop. endring siste 10 år	Kullstør. 2009	Estimert årlig voksenoverlevelse	Produksjon 2009 [ungfugl / par]
Slettingen	120	+32 %	+ 7,2 %	2,77	Ikke tilgjengelig	0,88
Storøy	184	-16 %	Ikke tilgjengelig	2,54		0,82
Klovholmene	57	-3,4 %	- 2,1 %	2,18		1,75
Rauna	570	+43 %	+ 5,0 %	2,86	2007-09: 75 %	0,37

Tabell 11: Nøkkeltall for gråmåkepopulasjoner i Vest-Agder som blir overvåket i.f.m. SEAPOP programmet.

4.16 Svartbak

Svartbakbestanden holder seg på et rekordhøyt nivå med 370 registrerte par i 2009. Bestanden mer en dobbelt så stor som DN's referanseverdi. Svartbakbestanden i Vest-Agder er nå trolig på et historisk toppnivå, både i sjøfuglreservatene og totalt sett.

Figur 7: Svartbakbestanden i Vest-Agders sjøfuglreservater de siste 20 år. Enheten er antall hekkende par. Den røde streken viser DN's referanseverdi, et mål på hvor god tilstanden er for svartbaken i Vest-Agders sjøfuglreservater.

Svartbaken hekker i 31 av de 32 sjøfuglreservatene. Det var kun på Skotholmen at det ikke hekket svartbak i 2009. Dette var for øvrig også det eneste reservatet som var fullstendig uten hekkende sjøfugl. Svartbaken er en toppredator som er i stand til predere egg, unger og voksenfugl til omtrent alle de andre sjøfuglartene. Arten har nå i kraft av sin nærmest allestedsnærværende utbredelse blitt en svært dominerende art i sjøfuglreservatene. Dette har nå blitt en forvaltningsmessig utfordring med tanke på å bevare artsmangfoldet i sjøfuglreservatene.

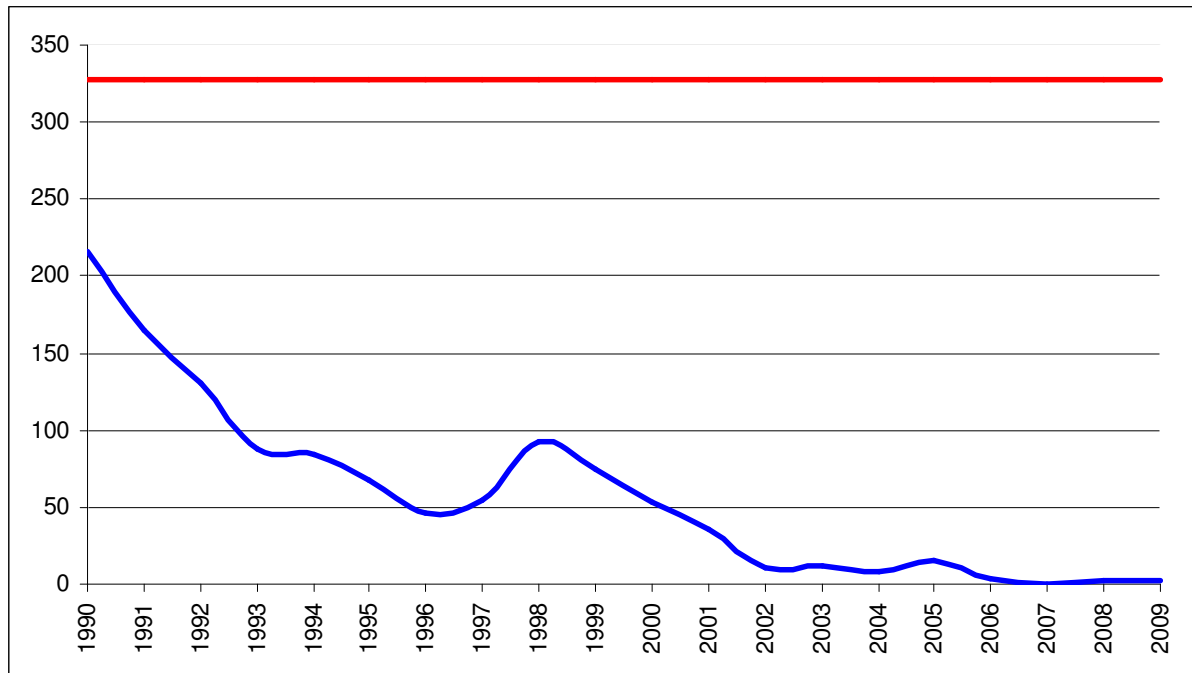
Produksjonen av ungfugl i reservatene var i år hele 1,15 flygedyktige ungfugl per par, en svært god produksjon. Tilsvarende gode tall var det i 2008 (0,96), 2007 (1,22) og i 2006 (1,10) - mens det i bunnåret 2005 var en middels produksjon på 0,66. 79 svartbakunger ble utstyrt med farging i sju av sjøfuglreservatene.

Nr	Reservat	Kommune	Hekke- bestand (par)	Metode	Hekke- suksess (ungfugl)	Metode	Kommentar
0057	Brattholmene	Kristiansand	1	reir	0	telling	
0058	Revsund	Kristiansand	2	reir	5	telling	
0059	Gåseholmen og Slettholmen	Kristiansand	6	reir	9	min	6 pull rm
0060	Terneholmen og Grønningen	Kristiansand	10	reir / individtelling	15	min	
0061	Oksø	Kristiansand	23	individtelling	25	min	
0062	Skjede	Kristiansand	15	individtelling	20	telling	19 pull rm
0063	Store Lyngholmen	Søgne	5	reir	10	telling	
0064	Herøya	Søgne	?		ukjent		
0065	Songvaar, Hellersøya og Kubbøya	Søgne	26	reir/par	36	anslag	
0066	Valløy	Mandal	21	reir/par	30	anslag	
0067	Søndre Eggvær	Mandal	3	par	ukjent		
0068	Kjellingen (inkl. Storskjær og Nordreskjær)	Mandal	30	reir	32	min	15 pull CR
0069	Skjøringen	Mandal	2	reir	ukjent		
0070	Store Vengelsholmen	Mandal	10	par	20	anslag	
0071	Slettingen	Mandal	7	reir	16	telling	9 pull CR
4737	Bjørnen	Mandal	2	par	2	min	
0073	Klovholmene	Mandal	8	reir	11	min	11 pull CR
0074	Kjorten	Mandal	8	par	6	anslag	5 pull CR
0075	Hummerholmen	Lindesnes	15	par	20	anslag	
0076	Olavskjæran	Lindesnes	10	reir	14	min	14 pull CR
0077	Udvåre	Lindesnes	28	reir/par	15	min	
0078	Agneskjæret	Lindesnes	36	reir	30	anslag	
0079	Småskjæran	Lindesnes	7	reir	ukjent		
0080	Guleholmane	Lindesnes	24	reir	ukjent		
0081	Markøy	Lyngdal	7	reir	3	min	
4736	Jakobs-, Lille- og Rundholmen	Farsund	1	reir	2	telling	
4735	Skydskjær	Farsund	1	reir	2	telling	
0082	Terneholmen	Farsund	7	reir	5	min	
0083	Rauna	Farsund	49	par	ukjent		
0084	Rødholmane	Flekkefjord	5	reir	0	telling	
0085	Øvre og Nedre Svinholmen	Flekkefjord	1	reir	0	telling	
	Sum		370		328		

Tabell 12: Hekkinger av svartbak i Vest-Agders sjøfuglreservater 2009.

4.17 Makrellterne

Makrellterna er fortsatt på et absolutt minimum i sjøfuglreservatene. I 2009 ble det kun funnet reir på Rauna, mens et individ ble observert fra båt ved Gåseholmen og Slettholmen under omstendigheter som kanskje kan tyde på hekkforsøk. Ingen unger kom på vingene på disse to lokalitetene. I praksis er derfor makrellterna fortsatt fraværende i Vest-Agders sjøfuglreservater og med dagens situasjon er det lite som tyder på at makrellterna skal klare å reetablere seg på disse lokalitetene.

Figur 8: Makrellternebestanden i Vest-Agders sjøfuglreservater de siste 20 år. Enheten er antall hekkende par. Den røde streken viser DN's referanseverdi, et mål på hvor god tilstanden er for makrellterna i Vest-Agders sjøfuglreservater.

De foregående tre årene har vi hatt nærmest full kontroll på samtlige makrellternekolonier i fylket, men i 2009 hadde vi ikke kapasitet til dette. Situasjonen for makrellterna i Vest-Agder ser imidlertid ut til å være noenlunde uforandret i forhold til de siste 4-5 årene. Følgende opplysninger ble samlet inn:

- I Randesund hekket arten i fem små kolonier på tradisjonelle hekkeplasser. Tre av disse (Fidjekilen, holme ved Indre Kalvøya og Sodefjedkilen) hadde omkring ti hekkende par hver og her ble det produsert ca. 42 ungfugl til sammen, altså en svært god produksjon. To par hekket også ved Randøya, hvor to unger ble observert i slutten av juni. Den siste lokaliteten, Vasningsvåg i Stangenesfjorden, hadde minst fem rugende par. Her var det ingen produksjon og en lokal hytteeier mente at årsaken var at kolonien ble predert av svartbak.
- I vestre Kristiansand ble det gjort følgende registreringer¹³: På Flyndra utenfor Kjosbukta ruget min. 15 par, i Ternevika var det 15 ind. under etablering den 18. mai, men det er ukjent hvorvidt disse virkelig gikk til hekking. På Flekkerøy var det hekkende terner i Lindebøkilen (to reir), Alsviga (to ind. rugende) og Kårholmen (10 ind. til stede 6. juni, senere et ind. observert rugende). Videre var det et par til stede på en holme ved Bukkeneset i Sandvikdalsfjorden. Det foreligger ingen opplysninger om hekkesuksess fra vestre Kristiansand.
- I Søgne kjenner vi ikke antallet makrellterner som gikk til hekking. Vi har derimot fått produksjonstall fra flere faste lokaliteter som tyder på en brukbar hekkesesong¹⁴: Slennan ved Borøya (35-40 unger), Gulholmen i Vragevika (35-40 unger). I begge disse koloniene var det stor spredning i alder på ungene, fra flygedyktige til dununger. Videre Rauskjæret i Høllefjorden (4-5 unger). Utover dette har vi fått opplyst at det ikke har vært unger verken på Katholmen, Lastadskjærene eller i Kussevika. Andre observatører¹⁵ observerte så sent som 28.juli 20 ungfugl på Østre Hummerskjær i

¹³ Opplysningene er hentet fra artsobservasjoner.no/fugler

¹⁴ Opplysninger mottatt fra Peder Johan Pedersen

¹⁵ NOF-VA ved Thomas Bentsen og Morten Helberg

Kussevika, men det er usikkert om disse har vokst opp her eller kommer fra en av koloniene i nærheten.

- I Mandal overvåker vi hele makrellternebestanden årlig i forbindelse med "Det nasjonale overvåkingsprogrammet for hekkende sjøfugl". I 2009 var det her 76 hekkende par på sju lokaliteter, kun en av disse lå vest for Mannefjorden. De to største koloniene produserte til sammen 70-90 ungfugl, mens de øvrige hadde mislykket hekking.
- I Lindesnes gikk ternene ikke til hekking i Vågehavn, hvor det har vært en koloni de to siste årene.
- I Lyngdal var det et reir på Aspenskjær som ikke ble sjekket opp.
- I Farsund blir også makrellternene overvåket årlig, men her hekket det bare tre enkeltpar. To av disse var mislykkede, mens det siste ikke ble sjekket opp.
- I Flekkefjord var det en koloni på Barneskjæret i Lafjorden. Her hekket ti par som fikk frem 15 ungfugl.

Summa summarum så vurderer vi årets hekkebestand i Vest-Agder til å ligge på i overkant av 250 par, altså trolig noe lavere enn i fjor (354 par), men på noenlunde samme nivå som årene 2004-07. Hekkesuksessen har tilsynelatende vært god.

4.18 Rødnebbterne

Rødnebbterna i Vest-Agder er på randen av utryddelse, og som de senere år ble det kun funnet hekkende rødnebbterner på en lokalitet, Rauna. Her var det mellom to og fem individer til stede på den faste hekkeplassen i perioden 5. juni til 17. juli. Kun et reir ble funnet, men det ble ikke brukt tid på å lete etter flere. Rødnebbternene fikk heller ikke i 2009 unger på vingene.

Til tross for mange år med fullstendig mislykket hekking så forsøkte en god del par hekking på Rauna gjennom hele 1990-tallet. Mellom 1999 og 2000 så brøt bestanden sammen og arten hekket ikke i det hele tatt i 2001. Etter dette har kun 2-4 par forsøkt hekking årlig. Bortsett fra et par som fikk frem to ungfugler i 2005, så har hekkingen ikke lyktes.

4.19 Andre hekkende arter i sjøfuglreservatene

Det ble også i 2009 rapportert inn en del andre arter som ikke regnes som sjøfugl, eller er spesielt knyttet til kyst og skjærgård. Vi nevner blant annet:

Kanadagås: Et reir på Terneholmen, Farsund. Hekkesuksess ukjent.

Stokkand: En hunn med unger ble observert på Rauna.

Tårnfalk: Et par hekket i et sjøfuglreservat i midtfylket.

Ellers hekker det en del spurvefugl i reservatene (**heiplerke, skjærpiplerke, linerle og steinskvett** er de vanligste artene av spurvefugl) uten at det ble lagt ned særlig arbeid i å registrere disse.

4.20 Andre sjøfuglarter i Vest-Agder 2009.

4.20.1 Hettemåke

Hettemåken har for lengst utgått fra sjøfuglreservatene i Vest-Agder. Siste hekkinger på de tradisjonelle lokalitetene Jakobs-, Lille- og Rundholmen var i 2001 og på Rauna i 1998. Nå hekker arten bare i Farsund, Søgne og Kristiansand kommuner. Hettemåken er forsvunnet fra alle de øvrige kommunene i fylket, og er også på randen av utryddelse i Farsund.

Reproduserende bestander finnes nå bare i våre to østligste kystkommuner hvor arten hekker på en håndfull faste lokaliteter.

I Randesund, Kristiansand så hekket hettemåken på de faste lokalitetene i Sodefjedkilen og Fidjekilen. Bestandstall er foreløpig ikke kjent, men minst 20 ungfugl kom på vingene i hver av disse to små koloniene. Hettemåken var også til stede på de faste lokalitetene i vestre Kristiansand; Flyndra utenfor Kjosbukta (7 rugende par) og Ternevika (3 rugende par). Opplysninger om hekkesuksess foreligger ikke fra de to sistnevnte lokalitetene.

Vi mangler opplysninger om hettemåken fra Søgne denne sesongen, mens det i Farsund kun var to par som gjorde mislykkede hekkforsøk i Vågsvollvåien.

4.20.2 Teist

Det ble gjort en observasjon av en stasjonær voksenfugl ved Store Vengelsholmen 19. april. Dette er tidlig, men dog innenfor det området hvor det i de senere årene er gjort enkelte observasjoner med hekkeindikasjoner.

Fra resten av Vest-Agder finnes følgende observasjoner av stasjonære individer som kan være hekkfugler:

Kristiansand¹⁶:

- Fra sør og vestsiden av Flekkerøya foreligger observasjoner av en stasjonær voksenfugl 21. mai og to stasjonære individer 7. juni. Det er i de senere år gjort nesten årvisse funn av stasjonære fugler i dette området fra hekketiden.
- 5. september ble en ungfugl observert ved Tømmerstø brygge, men dette er så seint at fuglen kan ha kommet langveis fra.

Farsund:

På Lista har det har vært en positiv utvikling i antall observasjoner av stasjonære teist i hekketiden de siste par årene, 2009 utmerket seg spesielt i så måte:

- Strekningen Loshavn-Husebybukta, inklusiv øyene og holmene utenfor, synes å ha en liten bestand med teist. Herfra foreligger det en rekke (18) observasjoner av teist gjennom hele våren og sommeren. Av spesielle observasjoner kan nevnes fire ad. på Sandøy 1. mai, tre ad. på Store Lamholmen 25. mai og fem spillende / kurtiserende ad. Store Lamholmen 29. mai. En ettåring (2k) holdt seg også i dette området i mai og juni. 20. juli ble to ungfugler i tidlig drakt (mye brunt) observert på sjøen i følge med en voksen fugl. Disse to ungfuglene ble siden observert jevnlig i området utover ettersommeren og høsten.
- På strekningen Havika-Nesheimsanden ble det også gjort mange (22) observasjoner, men kun ved to anledninger mer enn et ind.: 31. mai (3 ind.) og 9. juli (2 ad.). En ettåring (2k) ble observert her 24. april, trolig samme fugl som senere flyttet til Loshavn området. Første observasjon av en ungfugl i dette området ble gjort så tidlig som 11. juli, denne ene ungfuglen holdt seg i området hele ettersommeren.
- I Nordhasselvika ble et ind. observert 1. mai. Siden ble det ikke gjort observasjoner her før 10. august, da en ungfugl dukket opp. To dager senere (12. august) dukket også en voksen fugl opp på denne lokaliteten. Disse to fuglene holdt seg gjennom hele august og utover høsten (11 observasjoner).
- Fra Lista fyr området foreligger en mengde trekkobservasjoner, men i tidsrommet 30. mai til 8. juni ble det ved fire anledninger også sett 1-2 stasjonære fugler på sjøen. Dette kan gjerne ha vært rastende fugler, men interessant nok dukket det opp en ungfugl her 22. juli. En ungfugl som lå i Listahavnen 24. juli til 12. august kan ha vært samme individet. Siste observasjon av ungfugl fra dette området er fra Vågsvollvika 19. august.

¹⁶ Opplysninger fra Kristiansand er hentet fra artsobservasjoner.no/fugler

Som tidligere år så sammenfaller observasjonene av voksne individer og ungfugl på de samme lokalitetene. Det synes vanskelig å få konstatert hekking med sikkerhet, men vi holder det for sannsynlig at det er en liten lokal hekkebestand på Lista. Basert på datagrunnlaget over vil vi anslå en hekkebestand på opptil 6-7 par i Vest-Agder i 2009, hvorav 4-5 par på Lista. Videre antyder observasjonene våre at fem ungfugler kom på vannet på Lista i 2009.

5 Videre fremdrift og tiltak som bør iverksettes

Basis for alle NOF`s undersøkelser på sjø- og kystfugler i Vest-Agder er å fremskaffe kunnskap om bestandenes status og levedyktighet, samt hvilke forhold som påvirker dette. Vi håper at det vi fremskaffer av viten skal føre til at forvaltnings- og oppsynsmyndighetene gjennomfører konkrete tiltak som bedrer leveforholdene for kyst- og sjøfuglene i Vest-Agder.

Vi ber derfor om at etterfølgende tiltaksliste (*tabell 13*) blir vurdert i sammenheng med den nye forvaltningsplanen for sjøfuglreservatene som for tiden er under arbeid. Vi regner også med at vi får anledning til å komme med direkte innspill til forvaltningsplanen når denne skal ut på høringsrunde.

Tiltak	Kategori	Beskrivelse / referanser	Initiert	Oppstart	Status
Forlengelse av ilandstigningsforbudet i sjøfuglreservatene.	Forstyrrelser / ferdsel.	Flere arter er fremdeles ikke ferdig med hekkingen når ilandstigningsforbudet opphører 15. juli. I Vest-Agder er dette spesielt kritisk for sildemåken. Ref. bl.a.: <i>Jåbekk 1997, Jåbekk 1998, Steel 2003, Olsen 2006a, Olsen 2007.</i>	Første brev fra NOF angående denne saken ble skrevet i 1991. Også forsøkt å få fart på saken i et eget møte mellom NOF og fylkesmennene i Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder den 9.11.2000.	Initiativ fra NOF via FMV førte til et brev fra DN (2.4.1991) der FMV bes om å sende forslag til forskriftsendring ut på lokal høring.	Arbeidet med forskriftsendring er fremdeles ikke igangsatt. Dette til tross for at NOF har tatt saken opp med FMV og/eller DN tilnærmet årlig de siste 15-20 år.
Ivareta hensynet til hekkende sjøfugl i ny skjærgårdspark vest for Lindesnes.	Forstyrrelser / ferdsel.	Det legges opp til økt ferdsel og tilrettelegging for ilandstigning på mange nye holmer i forbindelse med etablering av skjærgårdspark vest for Lindesnes. Det er også lokale planer i Farsund om storstilt utbygging av brygger i skjærgården. NOF er bekymret for at dette vil gå ut over sjøfuglhekkeplasser som ikke er beskyttet av vern. Ref.: <i>Olsen 2006a og Olsen 2007</i>	Møte mellom leder for skjærgårdsparken (E Hellerslien) og NOF representanter på Farsund rådhus 12. september 2006	Forvaltningsplan for skjærgårdsparken var på offisiell høring våren 2008. NOF leverte innspill til denne.	Endelig forvaltningsplan er ikke ferdig. I høringsutkastet var den største konflikten mellom fugl og menneskelig ferdsel knyttet til kyststien rundt Lista og tilrettelegging i forbindelse med denne.
Bedre plassering av skilter i sjøfuglreservatene.	Forstyrrelser / ferdsel.	NOF mener at skiltene i enkelte av sjøfuglreservatene er lite hensiktsmessig plassert, d.v.s. at de ikke står der hvor de mest brukte ilandstigningsstedene er. Ref. <i>Olsen 2006a og Olsen 2007.</i>	Kun tatt opp via NOF's overvåkingsrapporter for 2005 og 2006.	Igangsatt av SNO i Kristiansand og Søgne.	Skiltplassering i reservatene i Kristiansand og Søgne skal nå være gjennomgått og hensiktsmessig plassert. NOF skal levere forslag til nye skiltplasseringer i de øvrige reservatene.
Underskilt på tysk i sjøfuglreservatene.	Forstyrrelser / ferdsel.	Tyske fiskere har inntatt den sørlandske skjærgården for fullt. Vi har hatt flere tilfeller der disse står og fisker midt i sjøfuglkoloniene, til stor forstyrrelse for de hekkende fuglene. Tyskerne skylder på uvitenhet og dårlig informasjon når de blir bortvist. Underskilt på tysk (evt. engelsk) ville enkelt ha løst dette problemet. Ref. <i>Olsen 2007b.</i>	Første gang tatt opp i sjøfuglrapport for 2007.	Ikke igangsatt.	NOF kjenner ikke til at det er gjort noe i denne saken fra oppsyns- eller forvaltningsmyndighetenes side.

Tabell 13, del 1: Tiltaksliste for sjøfugl i Vest-Agder

Tiltak	Kategori	Beskrivelse / referanser	Initiert	Oppstart	Status
Bedre informasjon til publikum / brukere av skjærgården om sjøfuglenes status og hvordan ta hensyn til disse.	Forstyrrelser / ferdsel.	Eksisterende informasjonstavler fra omkring 1980 er utdaterte og trenger å oppdateres. Informasjon på generell basis og ikke bare om sjøfuglreservatene savnes. NOF ser også for seg et større antall informasjonstavler plassert ved småbåthavner, marinaer og gjestehavner. Ref. <i>Olsen 2006a</i> og <i>Olsen 2007</i> .	Tatt opp via NOF`s overvåkingsrapporter for 2005 og 2006. Også tatt opp på møte hos fylkesmannen 12. februar 2007.	Ikke igangsatt.	NOF kjenner ikke til at det er gjort noe i denne saken fra oppsyns- eller forvaltningsmyndighetenes side.
Ferdselesregulerende tiltak på holmer med sjøfuglkolonier i andre verneområder.	Forstyrrelse / ferdsel	Det finnes enkelte holmer med sjøfuglkolonier inne i fuglefredningsområder. Verneforskriftene for disse områdene åpner for å fastsette regler for ferdselen, dersom dette er nødvendig for å oppfylle formålet med fredningen. To slike små holmer som stadig er utsatt for uheldig ferdseles ligger i Hanangervann og Nedre Lyngdalselva Fuglefredningsområde. Ref. <i>Olsen 2007b</i>	Ferdselesrestriksjoner på enkelte av holmene i Hanangervann ble første gang tatt opp i forbindelse med utarbeidelse av forvaltningsplan for området på 1990-tallet. Tatt opp på generell basis i sjøfuglrapporten for 2007.	Ikke igangsatt	Ingen respons fra fylkesmannen på foreslått tiltak.
Totaltelling av sjøfugl	Kunnskap	Det er for de fleste arter sjøfugl ikke gjennomført fullstendig optelling av hekkebestand siden 1993. Noen arter kysttilknyttede fugl er aldri talt opp tidligere. Ref. <i>Olsen 2007</i>	Søknad om midler sendt fylkesmannen 5. desember 2006. Midler tildelt 3. april 2007.	Mai 2007	Gjennomført etter planen og avsluttet sesongen 2008. Sluttrapport er under arbeid og vil bli ferdig i løpet av 2009.
Aktiv predator kontroll, svartbak.	Skjøtsel	NOF ser med bekymring på økt predasjon av svartbak bl.a. i enkelte sildemåkekolonier. Dette kan skyldes en menneskeskapt ubalanse, enten i næringsgrunnlaget eller mellom predator og bytte. Fra utlandet kjenner en til både vellykkede og mindre vellykkede tiltak mot svartbak og gråmåke for å bevare mer truede arter. Ref. : <i>Olsen 2007</i>	Problemet er beskrevet i <i>Olsen 2007</i> . NOF har foreløpig ikke tatt initiativ til konkrete handlinger.	Ikke igangsatt.	Problematikken bør taes opp til diskusjon snarest.

Tabell 13, del 2: Tiltaksliste for sjøfugl i Vest-Agder

Tiltak	Kategori	Beskrivelse / referanser	Initiert	Oppstart	Status
Aktiv predatorkontroll, mink	Skjøtsel	Erfaringer fra Karmøy har vist at det kan ha svært positiv effekt for hekkesuksessen til bl.a. makrell- og rødnebbterne dersom en utfører målrettet fangst og jakt på mink på utvalgte begrensede lokaliteter. Slike tiltak kan også være aktuelle i Vest-Agder. Ref.: <i>Kvinneland 2005, Kvinneland 2006, Kvinneland 2007, Olsen 2007</i>	Problemet er beskrevet i <i>Olsen 2007</i> og diskutert på møte hos fylkesmannen 12. februar 2007.	Ikke igangsatt.	Ingen har foreløpig tatt initiativ til konkrete handlinger.
Strengere restriksjoner på beiting, sviing og rydding av kratt i sjøfuglreservatene	Skjøtsel	NOF's undersøkelser de senere år har gjort oss mer oppmerksom på den funksjonen som høy vegetasjon har som skjul for reir og unger av predasjonsutsatte sjøfuglarter. Vi har derfor tatt til orde for en strengere dispensasjonspolitik i forbindelse med rydding og sviing i sjøfuglreservatene. Regler for beiting bør også innføres. Ref.: <i>Olsen 2007b</i>	Problemer et beskrevet i <i>Olsen 2007b</i>	Ikke igangsatt	En dispensasjon som ble gjennomført vinteren 2007-08 gav uheldige virkninger. Beitetrykket (sau) er for hardt på Rauna, med uheldige konsekvenser i 2008. Planer om ryddig av skog på Herøya kan gi uønsket effekt på gråhegrekoloni.
Årlig overvåking av sjøfuglreservater i Vest-Agder	Kunnskap	Standardisert overvåking av hekkebestand og hekkesuksess for alle arter i Vest-Agders sjøfuglreservater. Ref. <i>Olsen 2006a og Olsen 2007</i>	Møte mellom NOF, SNO og FMV den 8. mars 2005	Mai 2005	Pågår. Prosjektet er godt innarbeidet. Årlige rapporter utarbeides. Finansieres av SNO.
Det nasjonale overvåkingsprogrammet for hekkende sjøfugl	Kunnskap	Standardisert overvåking av hekkebestand for utvalgte arter og områder. Nasjonalt prosjekt drevet av NINA. Ref. for eksempel <i>Lorentsen 1995</i>	NINA 1988	Mai 1988	Pågår. NOF utfører feltarbeidet i VA. Årlige rapporter utarbeides av NINA.
SEAPOP	Kunnskap	Utvidet overvåking av enkelte sjøfugl-kolonier, parametrene som måles årlig er: Hekkebestand, hekketidspunkt, kullstørrelse, næringsvalg, produksjon og voksenoverlevelse. Nasjonalt prosjekt drevet av NINA.	NINA 2008	Prøvesesong i 2008	Pågår. Resultater for 2009 sesongen er sendt inn til NINA for videre analyse.

Tabell 13, del 3: Tiltaksliste for sjøfugl i Vest-Agder

6 Referanser

Jåbekk, Runar (1997): Oppsynsrapport. Sjøfugloppsynet i Vest-Agder 1997. NOF avd. Vest-Agder. (Upublisert)

Jåbekk, Runar (1998): Sjøfugloppsynet i Vest-Agder 1998. Piplerka 29. S. 12-17.

Kvinneland, Arnt (2005): Sjøfugler i Karmøy. Hekkesesongen 2005. Rapport fra Karmøy ringmerkingsgruppe. Publisert på www.ringmerking.no/krgrapport/2005lav.pdf

Kvinneland, Arnt (2006): Sjøfugler i Karmøy. Hekkesesongen 2006. Rapport nr. 2 Mink- og sjøfuglprosjektet 2005-2007. Karmøy ringmerkingsgruppe. Publisert på www.ringmerking.no/krgrapport/2006lav.pdf

Kvinneland, Arnt (2007): Sjøfugler i Karmøy. Hekkesesongen 2007. Rapport nr. 3 Mink- og sjøfuglprosjektet 2005-2007. Karmøy ringmerkingsgruppe. Publisert på www.ringmerking.no/krgrapport/2007lav.pdf

Lorentsen, Svein-Håkon (1995): Det nasjonale overvåkingsprogrammet for hekkende sjøfugl. Resultater fra 1995. NINA Oppdragsmelding 374: 1-67.

Olsen, Knut Sigbjørn (2001): Bestanden av hekkende sjøfugl i Vest-Agder 1993. Piplerka 31. S. 57-78.

Olsen, Knut Sigbjørn (2003): Fiskemåken, samt andre små måker og terner i Vest-Agder 2002. Piplerka 33. S. 44-59.

Olsen, Knut Sigbjørn (2006a): Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agder 2005. Piplerka 36. S. 4-32.

Olsen, Knut Sigbjørn (2007): Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agder 2006. Piplerka 37. S. 9-41

Olsen, Knut Sigbjørn (2007b): Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservater 2007. Rapport nr. 40 – 2007. Statens Naturoppsyn.

Steel, Christian (2003): Sjøfuglenes hekkesyklus i Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder; momenter relatert til tidsperioden for ilandstigningsforbud i sjøfuglreservatene. Fugler i Aust-Agder Supplement nr. 1 2003. 37 sider.